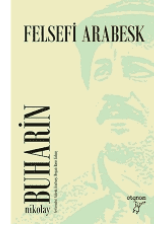

KİTAP İNCELEMESİ

Philosophical Arabesques / Felsefi Arabesk

Nikolay Buharin

Çev. Gizem Kurtsoy ve Doğan Barış Kılıç, Otonom Yayıncılık, İstanbul, 2017, 372 s.

1917 yılındaki Bolşevik Devrimi siyasi tarih içerisinde tüm dünyanın adeta nefesini keserek izlediği bir olaydır ve her toplumsal ve siyasal olayın ardında olduğu gibi, Bolşevik Devrimi'nin de ardında o günü şekillendiren fertlerin etkisi büyüktür. Nikolay Ivanovich Buharin de Bolşevik devrimi'nin ardındaki isimlerden birisidir.

Nikolay Buharin 1888 yılının Moskova'sında öğretmen bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya gelir. Daha lise yıllarında Marksist broşürler ilgisini çekmeye başlar, 18 yaşına geldiğinde de (ölümüne kadar takip edeceği) Sosyal-Demokrat İşçi Partisinin Bolşevik hareketine üye olur ve aktif olarak görev almaya başlar. Devrimi takip eden yılların ardından ise o artık önemli bir siyaset adamıdır. Öyle ki; Lenin kendisi için "partinin gözbebeği" ismini kullanır. Fakat siyasi tarihin çalkantılı bir dönemine isabet eden hayatı onu 1938 yılında idama sürükler.

Buharin'in 1937 yılında Moskova'daki hapisane yıllarında ölümünü beklerken yazmış olduğu kitap olan Felsefi Arabesk 2017 yılında Otonom yayıncılık tarafından Türkçemize kazandırılmıştır. Yoğun bir anlatımla bilgi birikimini kâğıda döken Buharin, bu kitapta; doğa felsefesi ve ontoloji, etik ve siyaset, toplum, tarih, ekonomi ve bu kavramların birey ile ilişkisini ele almaktadır.

Marksizm tarihi açısından dönüm noktası olan Bolşevik ihtilalini gerçekleştirilmesine önemli katkılar sağlayan Buharin'in hapisanede olmasına rağmen yapmış olduklarına duyduğu güveni ve Marksizme olan bağlılığı kitabının daha giriş bölümünde fark edilir. Bu kitabı ile fikirle silahlanmış olarak fenomenalistlere, Kantçılara sesleneceğini söylemektedir.

Buharin kitabında emprizm eleştirisine geniş bir yer ayırmaktadır. O, insanın dış dünyayı anlamlandırma aracına salt güven duyulmasını öngören empirizmin hatalı olduğunu düşünür. Ona göre duyular insanın kendisinden soyutlanamaz. Katı empirizm bilimi metafiziğe ve idealizme götürmektedir. Dolayısı ile bir empiristin istikameti daima agnostisizm ve tekbencilik olacaktır. Onun emprizm yerine tercih ettiği, belirli koşullar altında meşru kabul ettiği Aristoteles realizmidir. Gerçeklik ile kuracağımız ilişki duyularım karşısında pasif bir edim olmaktan ziyade duyularımız ile elde ettiğimiz verileri özne ve nesne arasında dinamik bir ilişki olmalıdır. Algı, özne ile nesne ile ilişkiden doğar ve algılanan algılanabilir olmalıdır. Özne tikeli duyumsar ve bilişsel bir süreçle gerçekleşen analizden sonra tümelin bilgisine sahip olur. Düşünmek, duyuları tutarlı bir şekilde okumak demektir.

Buharin'in kitabı ön bir okuma ile çeşitli konulara giriyor gibi görünse de o materyalizmin epistemolojik ve ontolojik savunusudur. Buharin'in hayatının tekabül

ettiği yıllarda modern bilimde teorik fizik alanındaki yeni gelişmeler meydana gelmektedir ve Buharin de tüm bu gelişmeleri yakından takip ederek (Kuantum ile Parçacık teorilerinin) diyalektik materyalizmin bir ispatı olduğunu düşünmektedir. Ona göre modern bilimin ispatladığı, Hegel'in kendi idealizmine kurban ettiği diyalektik; metafiziği bu teoriler aracılığıyla bertaraf etmiştir.

Ayrıca Buharin bilim tarihinin de maruz kaldığı, afroz etme aracı olarak kullanılan "ırksal düşünce" yi eleştirir. Irkçı yaklaşımlar; ari bir ırktan bahsetmenin imkânının olmadığını ispatlayan bilimsel çalışmalar olmasına rağmen, kâh toprağa kâh coğrafyanın tikel faktörlerine takılıp kalarak insanlık tarihini keşmekeşe sürüklemişlerdir. Kaldı ki ırklar ve uluslar oldukça kompleks nedenler karşısında sürekli yer değiştirmektedir (s. 213). Bu göz önünde bulundurularak ırklar ya söz konusu edilmemeli ya da asgari bir önem derecesine sahip olmalıdır.

O kitabının son bölümlerinde ise nesne ve özne ilişkisini irdelemektedir. Ona göre "Bir özne olmaksızın bir nesne yoktur." demek bizi bir dizi felsefi spekülasyona sürükler. Gerçek dünya bir özne tarafından yaratılmadığından var olmak için bir özneye gereksinim duymayacaktır. Özneye yaklaşımlardaki idealist tavır akıl dışıdır. Öznedeki düşünsel işleve ayrı bir varlık veren idealist felsefe bu düşünsel işlevi yaşamsal etkinlik bağlarından koparmakta, yalıtılmış bilişsel bir işlevin öznesini yaratmaktadır.

Reddedilemez bir gerçek olan özne ve nesne arasındaki ilişki; tarihsel zaman içerisinde değişen koşullar altında farklılık gösterse de genel bir bakışla o öznenin nesneye hükmetme tarihidir. Elbette bunlardan toplumu soyutlamanın ihtimali yoktur toplum da egemen olmanın bir nesnesi ve öznesidir. Örneğin kapitalist toplum ortaya çıktığı andan itibaren bilginin nesnesi olmuş onun karşısına konan özne de egemen sınıfın ideologları olmuştu.

Sonuç olarak; Buharin'in karmaşık konuları iç içe işlemesine rağmen çeviri yalın ve akıcı bir üsluba sahiptir ve felsefe tarihinde önemli bir yeri olan diyalektik materyalizmin bir perspektifini sunması açısından kitabın Türkçemize kazandırılmış olması oldukça önemlidir.

Gülsüm Esen*

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
orcid.org/0000-0001-9909-8017

*Yazışma adresi. Email: gulsum_esen87@hotmail.com